

Coroșpondența dintre Marius Sala și Eugeniu Coșeriu

Johannes KABATEK

Universitatea din Zürich, Elveția

kabatek@rom.uzh.ch

Cristina BLEORȚU

cbleortu@hotmail.com

Abstract: What we intend in this communication is to present the contents of the letters between Eugeniu Coseriu and Marius Sala from the 60s. To achieve this, we divided our communication into two: an overview of the project “Beyond structuralism. Letters from Eugeniu Coseriu and the history of linguistics in the 20th century”, a project based on 40,000 letters received by Eugeniu Coseriu, between 1940-2002, from linguists from all over the world (Alexandru Rosetti, Iorgu Iordan, Maria Manoliu, Boris Cazacu, Stelian Dumistrăcel, Eugen Munteanu, Gheorghe Moldoveanu, Marius Sala, Emilio Alarcos Llorach, Leiv Flydal, Roman Jakobson, Rudi Keller, Yakov Malkiel, Ramón Menéndez Pidal, Tomás Navarro Tomás, Antonio Quilis, Uriel Weinreich etc.) and the presentation of the content of the letters.

Keywords: *Eugenio Coseriu, letters, Marius Sala, 20th century.*

Dincolo de structuralism. Scrisori către Eugeniu Coșeriu și istoria lingvisticii în secolul al XX-lea

Plecând de la scrisorile existente în Arhiva „Eugeniu Coșeriu” din Tübingen (Germania), care în prezent se află în posesia Universității din Zürich (Elveția), printr-o donație, în primăvara anului 2019 s-a cerut un proiect sub coordonarea domnului profesor Johannes Kabatek pe o durată de 4 ani (1.10.2019 – 31.09.2023): „*Dincolo de structuralism. Scrisori către Eugeniu Coșeriu și istoria lingvisticii în secolul al XX-lea*”, proiect ce a obținut finanțare <https://www.rose.uzh.ch/de/seminar/wersindwir/mitarbeitende/kabatek/project/sandresearch.html>. Acesta se bazează pe cele 40.000 scrisori primite de lingvistul român, dar și pe scrisorile care au fost trimise de marele romanist între anii 1940-2002. Printre autorii scrisorilor menționăm următorii: Alexandru Rosetti, Iorgu Iordan, Maria Manoliu, Boris Cazacu, Stelian Dumistrăcel, Eugen Coșeriu.

Pentru realizarea acestei sarcini, am luat legătura cu diferiți lingviști pentru a recupera copii ale scrisorilor trimise de E. Coșeriu. Printre copiile recuperate menționăm pe cele primite de la doamna Marina Sala, pe cele de la academicianul Salvador Gutiérrez Ordóñez și pe cele de la Colegio de México, prin intermediul

domnului Pedro Martín Butragueño: Munteanu, Gheorghe Moldoveanu², Marius Sala, Emilio Alarcos Llorach, Leiv Flydal, Roman Jakobson, Rudi Keller, Yakov Malkiel, Ramón Menéndez Pidal, Tomás Navarro Tomás, Antonio Quilis, Uriel Weinreich etc.

Pentru a vedea din ce țări și în ce limbi primea scrisorile lingvistul din Mihăileni prezentăm în cele două tabele ce urmează o clasificare a primelor 2011 scrisori:

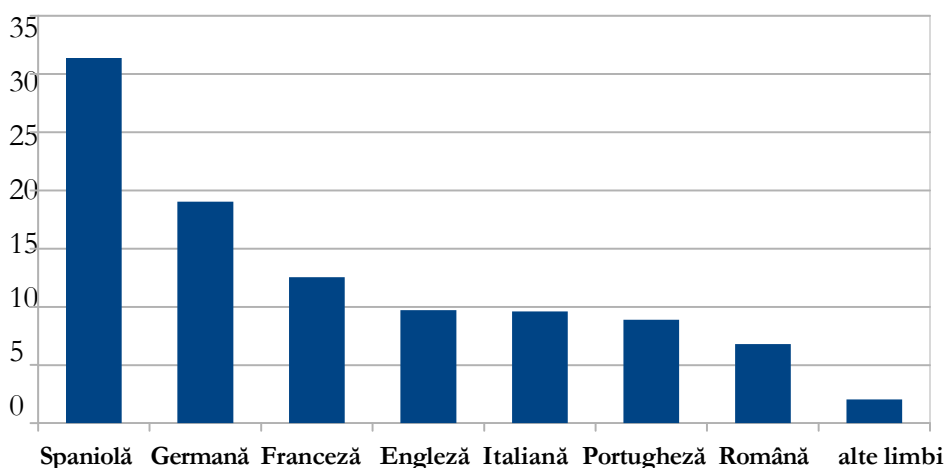
Tabel 1: Țările din care provin scrisorile (2011 scrisori clasificate)

Țara scrisorii	Numărul de scrisori
1. Germania	242
2. Argentina	184
3. Italia	160
4. Spania	138
5. Brazilia	132
6. Uruguay	126
7. USA	118
8. Chile	116
9. Olanda	84
10. Cehia	81
11. Bulgaria	68
12. Mexico	62
13. România	60
14. Belgia	54
15. Anglia	54
16. Franța	52
17. Suedia	40
18. Portugalia	34
19. Norvegia	24
20. Canada	22
21. Polonia	18
22. Elveția	16
23. Colombia	14
24. Austria	14
25. Scoția	12
26. Danemarca	8
27. Noua Zeelandă	8
28. Puerto Rico	8
29. Finlanda	6
30. Cuba	6
31. Irlanda de Nord	6
32. Peru	6
33. Republica Moldova	6
34. Slovacia	6
35. Venezuela	6
36. Israel	4

37. Nigeria	4
38. Slovenia	4
39. Croația	2
40. Serbia	2
41. Turcia	2
42. Ungaria	2

De la Suceava mai sunt scrisori de la Vasile Pînzariu, Dragoș Corlăteanu, Mihail Iordache, Rodica Iordache, Dorel Fînaru.

Tabel 2: Limbile scrisorilor (procentaje, 2011 scrisori clasificate)



Grupul de cercetare

Grupul de cercetare este format din prof. univ. dr. Johannes Kabatek, un postdoctorand, care își pregătește lucrarea de abilitare (Cristina Bleorțu), un doctorand și doi studenți care se ocupă cu transcrierea scrisorilor și cu pagina web a proiectului. Acest grup colaborează cu specialiști de la alte universități: prof. univ. dr. Klass Wilems (Universitatea din Gent, Belgia), prof. univ. dr. Andrés Enrique-Arias (Universitat de les Illes Balears, Spania), prof. univ. dr. Bernhard Hurch (Universitatea din Graz, Austria) și prof. univ. dr. Wiltrud Mihatsch (Universitatea din Tübingen, Germania).

Obiectivele proiectului

Printre obiectivele pe care ni le propunem în cadrul acestui proiect menționăm:

- clasificarea cronologică a scrisorilor și digitalizarea unui număr redus (5000 de scrisori, mai ales cele din perioada montevideană);
- crearea unei pagini online cu scrisorile coșeriene (transcriere, *Text Encoding Initiative*) unde acestea ar fi prezentate având în vedere originalul, transcrierea, dar și comentariile realizate de Eugeniu Coșeriu;

- analizarea a patru concepte: normă, pragmatică, schimbare lingvistică și variație lingvistică care se regăsesc comentate în diferite scrisori;
- reactivarea revistei „Energiea”;
- organizarea unui curs la masterat „Editio epistularum” unde studenții învață să transcrie și să editeze scrisorile;
- publicarea unor monografii plecând de la cele peste 1000 de manuscrise inedite care se află în Arhiva din Tübingen;
- organizarea a două congrese (iunie 2021 și toamna anului 2023).

Am luat în considerare aceste concepte pentru că sunt cele care definesc edificiul coșerian din perioada montevideană: 1) cel de normă se regăsește în: *Sistema, norma y habla* (1952); *La lingua di Ion Barbu (con alcune considerazioni sulla semantica delle lingue 'imparate')* (1949); *Forma y función en los sonidos del lenguaje* (1954); 2) cel de pragmatică în *Determinación y entorno. Dos problemas de una lingüística del hablar* (1955-1956); *Teoría lingüística del nombre propio* (ms); 3) cel de schimbare lingvistică în *Sincronía, diacronía e historia* (1958); și, cel de 4) variație lingvistică în *Geografía lingüística* (1958).

Correspondența Marius Sala și Eugeniu Coșeriu Numărul scrisorilor

Printre cele 40.000 de scrisori de la Arhivă se află și scrisori de la Marius Sala. În acest articol ne vom centra (1) pe cele găsite în primele 2011 de scrisori care s-au clasificat până pe 1 aprilie 2019 (6 scrisori); și (2) pe cele primite de la doamna Marina Sala (12 scrisori). Astfel în primele 2011 s-au găsit 12 scrisori pentru Eugeniu Coșeriu:

Tabel 3: Scrisori pentru Eugeniu Coșeriu (2011 scrisori clasificate)

O scrisoare fără dată 1958.2.14
1958.4.28
1959.5.6
1984.10.2
1960.4.12
1960.5.27
1960.7.17
1960.9.22
1967.10.7
1973.12.20
1980.2.6
1980.5.26
1984.4.11
1999.2.4
1999

Iar pentru Eugeniu Marius Sala dispunem de 6 scrisori:

Tabel 4: Scrisori pentru Marius Sala

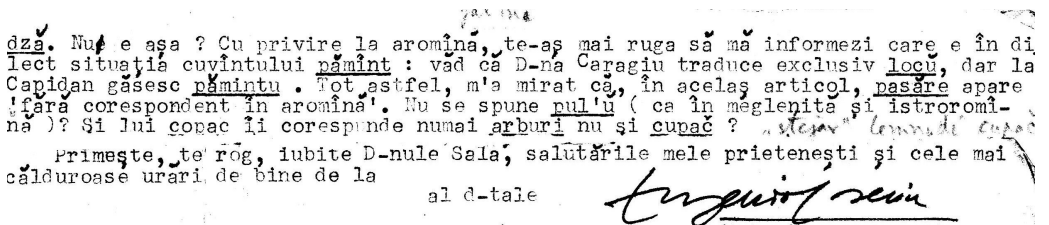
1959.3.27
1959.11.8
1960.4.26
1960.7.6
1960.7.24
1960.11.1960

Conținutul scrisorilor Scrisorile pentru Marius Sala

Între cele 6 scrisori se discută diferite teme; astfel, într-o scrisoare din 1959 (27.03.1959) Coșeriu face referire la un articol despre „Sistema, norma y habla”, care a apărut în România, și precizează că nu este în totalitate de acord cu acesta:

„Am citit articolul [...] bazat pe „Sistema, norma y habla” și-i mulțumesc foarte mult pentru interesul acordat lucrării mele, deși nu sunt în toate de acord cu el: între foneme și arhifoneme, și tot astfel între variante facultative și obligatorii, nu există diferențe de plan de abstracțiune: arhifonemele nu sunt tipuri de foneme și variantele obligatorii nu sunt clase de variante facultative.”

Într-o altă scrisoare, din 26 aprilie 1960, lingvistul din Montevideo îl roagă pe Marius Sala să-l informeze despre etimologia unor cuvinte:



dză. Nu e așa? Cu privire la aromână, te-aș mai ruga să mă informezi care e în dialect situația cuvântului pământ: văd că D-na Caragiu traduce exclusiv locu, dar la Capișan găsesc pământu. Tot astfel, m'a mirat că, în același articol, pasăre apare fără corespondent în aromână. Nu se spune pul'u (ca în meglenita și istroromână)? Și lui coșac îi corespunde numai arburu nu și cupac? „stapan” comune de cupac

Primește, te rog, iubite D-nule Sala, salutăările mele prietenesti și cele mai călduroase urări de bine de la
al d-tale
Eugeniu Coșeriu

Scrisorile pentru Eugeniu Coșeriu

Din cele 12 scrisori pe care le-am analizat, în acest articol, vom comenta doar două. Astfel, într-o scrisoare din 1958 Marius Sala îl informează pe Coșeriu despre *Noul Atlas lingvistic românesc* și despre metodologia folosită:

București, 28 aprilie 1958

Mult stimate domnule Profesor,

Am primit zilele trecute prețioasele extrase pe care ați avut bunăvoința de a mi le trimite. Vă mulțumesc foarte mult.

Profit de acest prilej pentru a vă aduce la cunoștință că s-a hotărât să se înceapă lucrările la Noul atlas lingvistic românesc, pe regiuni. Vor fi anchetate 2000 de localități, cuprinse în cele 8 atlase regionale. Se va lucra, ca la AIR, cu un chestionar mic de 2000 de întrebări și cu unul specializat, de 1500 de întrebări. Acesta din urmă va fi pus numai în câteva din cele 2000 de puncte. Lucrarea astfel concepută va fi terminată cam în 12-14 ani. Amănunte vă voi putea da, dacă vă interesează, cu prilejul apariției unei cronici consacrate acestei probleme.

Vă mulțumesc încă o dată și vă rog să primiți asigurarea deosebitei mele stime



Marius Sala

Într-o altă scrisoare, din 1960, scrisă de mână, unde apar și notițe de ale lui E. Coșeriu, se poate vedea cum cei doi lingviști își trimiteau ultimele noutăți din lingvistică:

Poncuști, 27 mai 1960

Mult iubite și stimate domnule Profesor,

Am primit scrisoarea dvs. din 26.11. și mă grăbesc să vă răspund. Dar am primit două plăceri cu lucrările trimise de dvs. Am găsit un număr, acela cu pricina din Bol.Fil., lucrarea lui Vidal de Batini și articolele despre portugheză. Tot aici era și un extras trimis de M. Rona (pe care nu-l cunosc; nu cunosc nici lucrarea din subiect despre care miți scrieți că este vă agută să mă orientez în bibliografia hispano-americană). Vă rog totuși să-mi transmiteți respectuos cele mele mulțumiri și întrebarea dacă îl interesează lucrările privind limba română (i.e. trimite cu plăcere extrase de-ale mele și chiar volume de lingvistică românească). Vă mulțumesc mult pentru amabilitatea dvs. Un citit, e drept în Jgă!, volumul din Bol.Fil. și mi s-a părut chiar digerabil. Dacă există vreo posibilitate care să mă cauzeze obligații să primesc în destulă plăcere și pe viitor să revin. Am ajuns cu aceasta la o problemă mai generală. Am ajuns să vă rog, în măsura în care veți putea discuta, să comunicați și altor persoane ce date doresc să le prezint lucrările - mai ales cele de spaniolă - în revistele noastre. Sunt dispus să fac acest lucru în cea mai mare măsură, îndată ce vă prezint astfel de lucrări. În măsura posibilității le-ap trimite și eu câte ceva în schimb, din lucrările românești care ar prezenta interes pentru ei. Mi pare rău că trebuie să vă anunț că n-am primit așteptat număr din Bol.Fil. care mă interesează precum și lucrarea dvs. despre metaforă. Had că s-a fi întârziat pe undeva, așa că, la rugămintea dvs.!, vă anunț acest lucru. N-am primit până acum nici Rabanales. Sunt din nou obraznic! Dacă colecția din Bol. din Santiago prinde mezeai, vă asigur că la Poncuști se fi scos la aerisire... O ultimă rugămintă în legătură cu mine. Lucrarea lui Dava Bollo are împrumutat-o de la sector așa că vă mulțumesc pentru intenția dvs. Totuși, pentru că poate să-mi interese și pe alții într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, n-ar strica s-o avem aici, bineînțeles dacă dl. Herculano de Carvalho are posibilitatea să mi-o procure. Termen pe încă o mulțumire; intenția dvs. de a-mi împrumuta diferitele lucrări de care am nevoie mi-a mers la inimă, dar cred că există și un risc (se pot pierde). De aceea, mulțumindu-vă foarte mult, veniți decandată la această soluție. Cât privește lucrările pe care vi le-am trimis trebuie să-mi cer scuze pentru că dintr-o încercătură o parte din lucrări n-au fost trimise abia astăzi. Dacă între acestea:

✓ Bol.Fil., Indicador și Publ. Libr. Lit.
✓ Dacoromania, III - VII, IX, XI (citit mai există)
✓ Revue de Linguistique Roumaine

trimesă cu Log
grosier Atlas

X

Megato

10/1

Concluzii

Am început acest articol prin prezentarea proiectului scrisorilor lui E. Coșeriu, de la Universitatea din Zürich, din care face parte și corespondența Sala-Coșeriu cu care, de altfel, am continuat această lucrare. Credem că aceste scrisori, după cum afirmă și Kabatek [2017b], sunt niște surse foarte importante pentru o cunoaștere mai profundă a celor doi lingviști și ale edificiului lor teoretic.

BIBLIOGRAFIE

- Coseriu, 1949: Eugenio Coseriu, „La lingua di Ion Barbu” (con alcune considerazioni sulla semantica delle lingue imparate), în *ASGM*, I, 2, 1949, pp. 47-53.
- Coseriu, 1952: Eugenio Coseriu, „Sistema, norma y habla” (cu un rezumat în germană), în *RFHC*, 9, 1952, pp. 113-181.
- Coseriu, 1954: Eugenio Coseriu, „Forma y sustancia en los sonidos del lenguaje” (cu un rezumat în engleză), în *RFHC*, 12, 1954, pp. 143-217.
- Coseriu, 1955: Eugenio Coseriu, „La geografía lingüística”, în *RFHC*, 14, 1955, pp. 29-69.
- Kabatek, 2002: Johannes Kabatek, „Die unveröffentlichten Manuskripte Eugenio Coserius – eine Projektskizze”, în Adolfo Murguía (ed.), *Sprache und Welt. Festgabe für Eugenio Coseriu zum 80. Geburtstag*, Tübingen, Narr, 2002, pp. 111-124.
- Kabatek, 2012: Johannes Kabatek, „Entrevista con Olaf Blixen sobre Eugenio Coseriu en Montevideo”, în *Energieia*, 4, 2012, pp. 53-58, disponibil la: <http://www.romling.uni-tuebingen.de/energieia/zeitschrift/2012/entrevista-con-olaf-blixen.html>.
- Kabatek, 2013: Johannes Kabatek, „Eugenio Coseriu, las tesis de Estrasburgo y el postulado de una lingüística *lingüística*”, în Miguel Casas Gómez și Vela Sánchez (ed.), *Eugenio Coseriu, in memoriam. XIV Jornadas de Lingüística*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz, 2013, p. 35-56.
- Kabatek, 2017a: Johannes Kabatek, „Determinación y entorno: 60 años después”, în Gerda Hassler și Thomas Stehl (ed.), *Kompetenz – Funktion – Variation. Lingüística Coseriana V*, Frankfurt am Main, Peter Lang, 2017, pp. 19-37.
- Kabatek, 2017b: Johannes Kabatek, „Eugenio Coseriu en Montevideo: reconstrucción de una época”, în *Revista de la Academia Nacional de Letras*, 10/13, 2017, pp. 7-23.
- Kabatek și Bleorțu, 2019: Johannes Kabatek, Cristina Bleorțu, „Dincolo de structuralism. Scrisori către Eugeniu Coșeriu și istoria lingvisticii în secolul al XX-lea”, în *Limba română*, 4, 2019, pp. 45-50.